

Oberstløytnant Henrik Jørgen Huitfeldt

gikk på land ved en liten brygge på Lindbauen med sine 500 norske soldater. Klokken var 06:00 om morgenen 23. april 1716. Huitfeldt hadde fått beskjed om å seile skipene under sin kommando, rundt Jeløya og nordfra inn Mossesundet. Her skulle han gå i gang med sine militære oppgaver i sammenheng med det omfattende angrepet på Moss by, som den gang var okkupert av svenske soldater, de såkalte karolinere. Huitfeldt sine soldater var fra de Smaalenske og Bergenhusiske regimenter. Han hadde også med seg noen lokalkjente, samt en del tømmermenn.

På båtene var det kanoner av forskjellige størrelser og typer. Normalt dro ikke soldatene med seg kanonene i forb. med regulære kamper på land.

På denne tiden var den gjeldende oppfatning at man skulle stille på en lang rekke for dernest å møtes hær mot hær i et blodig slag som endte med en seierherre. Først 150 år senere forandret denne taktikken seg da mannefallet på dette viset var altfor stort.

Nordmennene hadde imidlertid tilpasset seg sin situasjon gjennom flere bataljer med den svenske hæren under ledelse av krigerkongen Karl den 12. De praktiserte etter hvert en form for geriljakriging med bakholdsangrep, som hadde vist seg effektivt.

Svenskene gikk til krig for å okkupere Norge tidlig i 1716. Mange av soldatene i Norge på denne tiden var sendt til Danmark og Nord Tyskland for å sloss, ca 4500 i tallet. Ca 4000 av disse returnerte nå til Norge for å delta i kampene mot Sverige.

En viktig del av kampen mot svenskene på denne tiden var mer eller mindre organiserte grupperinger og motstandsfolk bestående av bønder etc. Disse overfalte stadig svenske soldater i lynangrep for så å trekke seg tilbake i terrenget de kjente godt fra før og dro nytte av sin lokalkunnskap. De svenske soldatene oppfattet "nordmennene som veldig modige og skikkelige soldater" og beskrev kampsituasjonene her i landet som noe av det vanskeligste de hadde deltatt i. (Dette var meget erfarne svenske soldater som i årevis hadde kriget seg gjennom sentrale deler av Europa. Påstandene er godt dokumentert, gjennom skriftlige kilder, for eksempel i brev svenske soldater sendte hjem til sine nærmeste. Vi hadde etter hvert altså tilegnet oss gode kunnskaper innen taktikk relatert til bakholdsangrep.)

Obersløytnant Huitfeldt med sine norske soldater startet raskt opp sin mars mot Moss by fra nord. De svenske okkupantene i byen skulle i tillegg angripes fra syd av ca 1000 andre norske soldater, under ledelse av oberst Vincent Budde. Oppgaven til Huitfeldt's styrker var å sikre to broforbindelser (muligens flere), en over hovedutløpet av Mosseelva og en bro som gikk over en mindre elv som den gang også gikk ut ifra Mosseelva.

Deretter skulle de delta i de regulære kampene i sentrum.

Huitfeldt skulle også sette igjen soldater på Mosseskogen for å hindre svenske soldater fra Kristiania, å komme sine

landsmenn til unnsetning i Moss.

Før Huitfeldt marsjerte mot byen fra Mosseskogen, satte han derfor igjen lokalkjente og tømmermenn sammen med 125 soldater og en kaptein, for å legge seg i bakhold. På denne tiden var ikke Moldbekk demmet opp, og vi ser restene av veiforbindelsen mellom Lindbauen og opp mot det stedet som i dag kalles bakholdsplassen, tvers over dammen.

På bakgrunn av funn på slagplassen, vet vi at det ble skutt med en såkalt skrotkanon og minst to andre kanoner med kuler (kanonkuler er funnet med forskjellige dimensjoner). En skrotladning er en forferdelig kanoninnretning som ofte ble benyttet på korte hold i kamper mellom skip. I denne sammenheng ble det pakket inn metall biter i en tøfille og stappet i løpet, når denne ble avfyrt fra kort hold gjorde den skade på et stort område foran seg. Omtrent som en avsagd hagle bare i større format. I nedslagsfeltet for skrotkanonen er det foruten et utall av hesteskosøm, funnet uniformseffekter, våpen, hesteremedier og annet, i nyere tid. Vi tror da at dette var enkelte av skipskanonene som var plassert ut i forbindelse med det planlagte bakholdet. Generelt sett var det unntaksvis at skipskanoner ble brukt utenfor skipene.

Gruppen som var igjen på Mosseskogen med sine tømmermenn, hugde trær og samlet stokker og annet og la dette opp på hverandre for å lage "forhugning", et hinder av stokker og trær inkl greiner, som svenskene ville ha tungt for å passere.

Sikringsstyrken la seg nå i bakhold på det vi tror er to steder. Hovedstyrken lå på åsen på vestsiden av kongeveien (Kongeveien på denne tiden ligger litt øst for dagens velkjente kongevei, som er den yngste av alle Kongeveiens forskjellige trasseer som ligger så godt bevart her i Mosseskogen) og Moldbekk.

Nedenfor ved foten av fjellveggen, ble det lagt opp en forskansning og "skrotkanonen" ble her plassert på samme høydenivå som svenskene ville ankomme. Antagelig lå det også en mindre gruppe soldater på åskanten rett syd for "Bakholdsåsen". Denne gruppen har vært utstyrt med kanoner med kuler. (kanonkulene av forskjellig størrelse som er funnet i området tyder på dette) De var selvfølgelig også utstyrt med sine musketter (geværer med flintlås)

Denne såkalte sikringsavdelingen på Mosseskogen ble senere på morgenen møtt av en svensk dragonstyrke (ridende soldater) på 500 – 600 mann under ledelse av Oberstløytnant Delwig (1).

Nordmennene som hadde lagt seg i bakhold fyrte først av skrotkanonen når hovedtyngden av svenskene hadde passert deler av forhugningen. Deretter åpnet de ild fra "bakholdsåsen" og med dette fordrev de svenskene inn i skogen mot øst og ned mot Trolldalen (hvor den gamle fyllinga nå ligger).

Svenskene satte igjen hestene sine for å forsøke å angripe nordmennene til fots. Antagelig angrep svenskene åsen litt mer fra syd, fra øst og nord var det mye vanskeligere og funn viser nå i ettertid at kanonkule nedslagene er i denne mer sydlige retningen. Svenskene ble nok overasket over at de møtte så velorganisert motstand her i skogen. Kanskje har de fryktet at åssidene hele veien sydover mot byen ville være befestet med soldater. (Senere dokumenter beskriver et bakholdsangrep som kom fra to forskjellige hold, det er ikke mange alternative steder som synes naturlig å benytte til dette)

Svenskene greide aldri å innta de norske stillingene på Mosseskogen og måtte etter hvert trekke seg tilbake mot øst. 500 - 600 mann med elitesoldater fra kongens private livgarde var dermed forhindret i å delta i kampene i Moss sentrum og å hjelpe sin dyktige oberst Falkenberg, som hadde forskanset seg og de fleste av sine soldater på øvre torg bla. med "spanske ryttere"(2).

Om disse elitesoldatene hadde kommet frem til byen ville dette med stor sannsynlighet endret resultatet på slaget i og rundt Moss sentrum. Slaget på Mosseskogen synes derfor å være et viktig historisk slagsted av stor betydning for vår senere historie og frihet som egen nasjon.

De norske sikringsstyrkene som var igjen etter slaget inne i Mosseskogen, marsjerte etter at kampene var over mot Moss sentrum og sluttet seg til resten av Huitfeldt's styrker. Svenske soldater hadde her forskanset seg med skyteskår etc. i

husene. De norske soldatene ryddet hus etter hus i regulære gatekamper og sloss også på Moss Jernverks område i det som ble et av de blodigste kapitlene i denne krigen.

Kampene i Moss sentrum hadde startet ca kl 09:00. Oberst Budde gikk da til angrep på svenskene i Moss fra syd i to fremstøt, det ene over bymarka mot Skovgaten (dagens Skoggata) og det andre gjennom Kongens gate, hvor styrkene ble mottatt med skarp ild fra det svenske forsvaret. I Moss sentrum, ved øvre torg, sto kampene hardt i to timer. Palisade etter palisade ble stormet og brutt, før nordmennene tok seg inn i husene, hvor det også her ble voldsomme nærkamper. I hovedkvarteret hadde oberst Falkenberg, som før dette avslo et tilbud om å få overgi seg, blitt dødelig såret. Han måtte likevel overgi seg for å redde de svenske soldatene sine fra den massakren som ville ha blitt resultatet etter at forsvaret hans sviktet.

Svenskene hadde nå i løpet av to slag i Moss, mistet over tusen mann, de fleste var tatt som fanger. Og som sagt, 500-600 dragoner fra kongens private livgarde var drevet vekk eller drept, som følge av kampene i Mosseskogen.

Kampene på Mosseskogen i 1718

Skrevet av Per Jørgen Johnsen